

Ode aan Huub Oosterhuis

Op Paasdag is hij gestorven, die na het Vaticaans Concilie zo'n grote invloed heeft gehad in de Katholieke Kerk in Nederland, en ver daarbuiten. Het pastoraal team is van mening dat er een stukje in ons parochieblad moet komen, omdat in de Andreas geen viering heeft plaatsgevonden zonder een of enkele van zijn liederen. Aan mij werd gevraagd zo'n stukje te schrijven; ik doe dat graag, en wel aan de hand van een gedicht dat stond te lezen in het boekje met de toepasselijke titel *Uittocht* dat bij zijn uitvaart werd aangeboden.

Het gedicht:

Ben van religie niet.
Heb wel de stem gehoord
van het bevrijdingsvisioen
dat gloedrood in de Joodse Bijbel
staat geschreven:

'Gelijke rechten op geluk
de zachte krachten van de solidariteit
genade brood voor ieder mens
uittocht uit alle wrede slimme
martelende slavernijssystemen
ooit en steeds opnieuw bedacht.'

De stem die dit
tot mijn geweten spreekt
is god voor mij.

En als ik zing uitzinnig ingetogen
in eigen zielentaal, of Bach aanhoor:
't gaat over dit, die god alleen
en verder godsdienst geen.

Huub Oosterhuis was van mijn leeftijd; wij zijn opgegroeid en gevormd in 'een religieus jasje' dat in de vijftiger jaren begon te knellen; blinde gehoorzaamheid en gezag waren niet meer zo vanzelfsprekend; het eigen geweten werd hoger aangeslagen, met als gevolg dat nogal wat dogma's, wetten en voorschriften op de helling gingen. Paus Johannes XXIII verstond de 'tekenen van de tijd' en kondigde in januari 1959 een concilie af; er moest een kerk komen die bij de moderne tijd paste met onder andere een liturgie in de landstaal (aggiornamento). Oosterhuis was priester, exegeet, neerlandicus en dichter. Met enkele priestervrienden zette hij in die jaren van torenhoge verwachtingen (gewekt door het Vaticaans Concilie en Pastoraal Concilie) stappen die voor de kerkelijke autoriteiten 'een brug te ver' bleken. Hij trad in het huwelijk, bleef toch voorgaan in liturgische vieringen, en begon te experimenteren met poëtische probeersels, hier en daar een uitvaart, een evangelie, etc. De grote doorbraak kwam echter toen hij van zijn grote vriend rabbijn Yehuda Aschkenasy leerde dat de kern van de Bijbel de uittocht uit Egypte is.

"Wij braken", zegt hij, "met de religie van de rooms-katholieke kerk, met haar dwingelandij, en namen afscheid van de gangbare religieuze God: god was voor mij de stem die tot mijn geweten spreekt over die uittocht."

Zijn liederen gaan steeds over dat thema in prachtige poëtische beeldende taal; het is daarom dat het boekje *Uittocht* zo'n passende titel heeft; het gaat niet over zijn eigen uittocht uit dit leven, maar over dat Grote Verhaal van de Bijbel: Uittocht uit alles wat DODELIJK is en op weg gaan naar LEVEN; bovendien kreeg de uittocht naast een spirituele - vooral ook een politieke lading.

Als hij in zijn gedicht zegt "ik ben van religie niet", bedoelt hij mijns inziens wat Frits de Lange zegt: "Ik maak onderscheid tussen gevestigde religie en geloof; dat wijkt wel af van het dagelijks spraakgebruik, maar ik doe het om duidelijk te maken dat er in religiositeit een kern is die ertoe doet (geloof!) en een omhulsel dat kan veranderen, verdwijnen of vervangen door iets anders (religie!). Religie is het construct van praktijken, voorstellingen en geloofsuitspraken waarmee in de moderne cultuur aan geloof collectief gestalte is gegeven; in onze westerse samenleving vormde het christendom lange tijd de bedding voor geloof." Maar om geloof gaat het, zegt De Lange; en hij haalt de Canadese theoloog Charles Taylor aan: "De ervaring waaraan geloof ontspringt is dit: ergens in een bepaalde activiteit, of toestand, bevindt zich een volheid, een rijkdom, d.w.z. op die plaats (in die activiteit/toestand) is het leven voller, rijker, dieper, meer de moeite waard, bewonderenswaardiger, meer zoals het moet zijn."

N.B.: Ik (G.B.) voeg hier iets aan toe: niet alleen in een activiteit of toestand, maar ook in een mens is het leven soms voller, rijker, dieper, meer de moeite waard, bewonderenswaardiger, meer zoals het zou moeten zijn; ik noem graag wat namen: Nelson Mandela, Candice Mama, Etty Hillesum, bisschop Oscar Romero, Dietrich Bonhoeffer, Dorothee Sölle, Pedro Cassaldaliga, Hans en Sophie Scholl, Maximiliaan Kolbe.

Oosterhuis besluit zijn gedicht met: "verder godsdienst geen"; hij heeft godsdienst gezuiverd van heel veel overbodige ballast. Bij de uitvaart van prins Claus bakende hij het woord 'god' af: "Dit woord komt ons in kerkdiensten soms te gemakkelijk over de lippen – weten we wie we daarmee bedoelen? We zouden kunnen afspreken dat we met 'god' bedoelen die Ene die in de joodse Bijbel en in de verhalen over Jezus de pleitbezorger is van vluchtelingen, ballingen, mensen wier rechten geschonden worden; en die solidariteit en gerechtigheid wil, liever dan adoratie en mooie liederen." Met de afbakening van 'god' wordt dus klip-en-klaar wat hij met godsdienst bedoelt.

In het woord vooraf van het boekje *Uittocht* eindigt de schrijver Ad van Nieuwpoort met de woorden: "Huub Oosterhuis is niet dood; wij zullen hem blijven zingen: de dode zal leven!" Ik maak deze woorden graag tot de mijne. En laten ook wij hem in de parochie blijven bidden en zingen, want: "hij is niet dood, hij leeft!"

Geert Bles